

Odilqoriyev X.T.

DAVLAT VA HUQUQ NAZARIYASI

DARSLIK

**Toshkent
«Adolat»
2018**

UO'K: 321.01+340(075.8)

KBK: 67.0

O-29

O-29

Odilqoriyev X.T.

Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – Toshkent. «Adolat», 2018. – 528 b.

ISBN 978-9943-5136-3-1

UO'K: 321.01+340(075.8)

KBK: 67.0

Taqrizchilar: O.T. XUSANOV,

yuridik fanlar doktori, professor,

I. TULTEEV

yuridik fanlar doktori

Darslik davlat va huquq sohasidagi zamonaviy ilmiy konsepsiyalarni inobatga olgan holda tayyorlangan bo'lib, uning mavzulari an'anaviy yondashuvlar bilan bir qatorda yangi muammolar hamda nuqtayi nazarlar talqini asosida yoritilgan. Unda mamlakatda shakllanayotgan fuqarolik jamiyati, demokratik davlatchilik va huquqiy tizim xususiyatlariga oid nazariy xulosalar o'z ifodasini topishi barobarida, davlat va huquqning vujudga kelishi, mohiyati, mexanizmi, funksiyalari, shakllari, ularning jamiyatni modernizatsiyalashdagi roli jonli tarzda bayon etilgan.

Darslik yuridik oliy o'quv yurtlarining talabalari, o'qituvchilari, mutaxassislar, ilmiy izlanuvchilar, magistrlar hamda davlat va huquq masalalariga qiziquvchi barcha kitobxonalarga mo'ljallangan.

ISBN 978-9943-5136-3-1

© X.T. Odilqoriyev, 2018-y.

© O'zbekiston Respublikasi
Adliya vazirligi huzuridagi
«Adolat» nashriyoti, 2018-y.

M U N D A R I J A:

KIRISH	8
I bob. DAVLAT VA HUQUQ NAZARIYASINING PREDMETI VA METODI	13
1-§. Davlat va huquq nazariyasi – umumnazariy ijtimoiy fan	13
2-§. Davlat va huquq nazariyasi fanining predmeti	16
3-§. Davlat va huquq nazariyasining metodologiyasi	20
4-§. Davlat va huquq nazariyasining ijtimoiy va yuridik fanlar tizimidagi o‘rni hamda ahamiyati	28
5-§. Davlat va huquq nazariyasining funksiyalari	33
II bob. DAVLAT VA HUQUQNING VUJUDGA KELISHI	36
1-§. Jamiyat tushunchasi, uning tuzilishi va davlat bilan aloqasi	36
2-§. Ibtidoiy jamiyat, uning tabiati va xususiyatlari	39
3-§. Urug‘chilik tuzumining yemirilishi. Davlat va huquqning kelib chiqishi	47
4-§. Davlat va huquqning kelib chiqishi haqidagi nazariyalarning plyuralligi	52
Birinchi bo‘lim. DAVLAT NAZARIYASI	
III bob. DAVLAT HAQIDA UMUMIY TA’LIMOT	64
1-§. Davlatning tushunchasi va mohiyati	64
2-§. Davlatning mohiyati haqidagi turli nazariyalar	69
3-§. Davlatning asosiy belgilari	73
4-§. Davlat tipologiyasi	78
IV bob. DAVLATNING SHAKLLARI	82
1-§. Davlat shakli tushunchasi	82
2-§. Davlat boshqaruvi shakli	84
3-§. Davlatning tuzilish shakli	91
4-§. Siyosiy rejim	96

V-bob. DAVLATNING FUNKSIYALARI	104
1-§. Davlatning funksiyalari tushunchasi, mazmuni va belgilari	104
2-§. Davlat funksiyalarini tasniflash	107
3-§. Davlatning ichki funksiyalari.....	109
4-§. Davlatning tashqi funksiyalari.....	113
5-§. Davlat funksiyalari: muammolar va istiqbol.....	117
VI bob. DAVLAT MEXANIZMI (APPARATI)	121
1-§. Davlat mexanizmi (apparati) tushunchasi va mohiyati.....	121
2-§. Davlat mexanizmi (apparati) ning tashkil etilishi va faoliyati prinsiplari.....	125
3-§. Davlat organi tushunchasi va turlari	130
4-§. Hokimiyatlar taqsimlanishi prinsipi	138
VII bob. JAMIYATNING SIYOSIY TIZIMI VA DAVLAT	146
1-§. Siyosiy tizim tushunchasi va turlari	146
2-§. Siyosiy tizimning tarkibiy tuzilishi va funksiyalari	152
3-§. Jamiyat siyosiy tizimida davlatning o'рни	155
4-§. Jamoat birlashmalari va davlat organlarining o'zaro munosabatlari	158
Ikkinchi bo'lim. HUQUQ NAZARIYASI	
VIII bob. HUQUQNING MOHIYATI	165
1-§. Huquqning tabiatini anglash	165
2-§. Huquqning asosiy belgilari.....	169
3-§. Huquqning talqiniga oid ta'limotlarning turli-tumanligi.....	173
IX bob. HUQUQ PRINSIPLARI VA FUNKSIYALARI	184
1-§. Huquq prinsiplari tushunchasi va mohiyati.....	184
2-§. Huquq prinsiplarining tasnifi.....	186
3-§. Huquq funksiyalari tushunchasi va turlari.....	191
X bob. HUQUQNING SHAKLI (MANBAYI)	195
1-§. Huquq shakli (manbayi) tushunchasi.....	195
2-§. Huquqiy odat – huquqning tarixiy manbayi	197
3-§. Yuridik presedent	199
4-§. Normativ-huquqiy hujjat.....	201
5-§. Normativ shartnomalar	208
6-§. Musulmon huquqining manbalari	210

XI bob. HUQUQ IJODKORLIGI	215
1-§. Huquq ijodkorligi tushunchasi, turlari va funksiyalari	215
2-§. Huquq ijodkorligining prinsiplari	220
3-§. Qonun ijodkorligi jarayoni va bosqichlari	224
4-§. Normativ-huquqiy hujjatlarning vaqt, hudud va shaxslarga nisbatan amal qilishi	235
5-§. Qonun ijodkorligi sohasidagi huquqiy siyosat	240
XII bob. HUQUQ NORMASI	248
1-§. Huquq normasi tushunchasi va mohiyati	248
2-§. Huquq normasining tuzilishi	256
3-§. Huquq normalarining turlari	262
XIII bob. HUQUQIY ONG VA HUQUQIY MADANIYAT	271
1-§. Huquqiy ong, huquqiy tafakkur va ma'naviyat olami	271
2-§. Huquqiy ongning tabiati va strukturasi	276
3-§. Huquqiy tarbiya va uni amalga oshirish usullari	282
4-§. Huquqiy madaniyat va uning tuzilishi	285
XIV bob. HUQUQIY MUNOSABATLAR	292
1-§. Huquqiy munosabatlarning tushunchasi, tuzilishi va turlari	292
2-§. Huquqiy munosabatlarning subyektlari	297
3-§. Huquqiy munosabatlarning obyekti	301
4-§. Subyektiv huquq va yuridik majburiyatlar	302
5-§. Yuridik faktlar	304
XV bob. HUQUQ TIZIMI VA QONUNCHILIK TIZIMI. QONUNCHILIKNI TIZIMLASHTIRISH	310
1-§. Huquq tizimi tushunchasi va uning tarkibiy qismlari	310
2-§. Huquqiy tartibga solish predmeti va uslubi – huquqni tarmoq va institutlarga ajratish mezonlari	316
3-§. O'zbekiston Respublikasidagi asosiy huquq tarmoqlarining qisqacha tafsifi	318
4-§. Qonunchilik tizimi	323
5-§. Normativ-huquqiy hujjatlarni tizimlashtirish tushunchasi va turlari	327
6-§. Normativ-huquqiy hujjatning tili va uslubi	331
7-§. Qonunlarni tizimlashtirishda yuridik texnikaning ahamiyati	335